

eindelijk die vierde textielkaart eind juni '43 van kracht werd (men had zich met de derde dus bijna twintig maanden moeten behelpen), bleek de uitreiking eigenlijk overbodig te zijn: er was nog maar zo weinig textiel voor de burgerij beschikbaar dat elke vorm van algemene distributie gestaakt moest worden; men kon alleen, aldus Swarttouw, 'een sociale distributie' handhaven¹, d.w.z. dat aparte aankooptoewijzingen ingevoerd werden waarbij, binnen enge grenzen overigens, sommige groepen arbeiders een nieuwe overall konden krijgen of jonggehuwden zich enig textielgoed konden aanschaffen. Ook bombardementsslachtoffers werden steeds geholpen.² Op nieuw ondergoed had men alleen maar recht indien het enige stel dat men bezat, totaal versleten was – de Nederlandse Volksdienst moest daarvoor dan een bewijsje afgeven.

Hirschfeld geeft een schatting weer³ volgens welke in de zomer van '44 (na de Impex-actie dus die wij eerder beschreven) voor kleding en dekking van de burgerij nog de volgende percentages van het verbruik in '38 beschikbaar waren: kunstzijden stoffen 35%, tricotage, kousen en sokken 20%, handbrei- en andere garens 20%⁴, lint, band en veters 20% – maar dan komen de stoffen waarop het bij de toenmalige textielvoorziening aankwam: wollen stoffen 8%; katoenen en linnen stoffen 4%. Bij die cijfers moet men dan nog tweemaal bedenken: ten eerste dat de kwaliteit van de geproduceerde stoffen bedenkelijk gedaald was (geen wonder wanneer men spin-garens gebruikte die 'bij wijze van spreken uit spinnerijveegsel' samengesteld waren) en ten tweede dat lang niet alles wat uit het Nederlandse contingent geproduceerd werd, inderdaad in de toch al zo krappe distributie terecht kwam; er werd met textielproducten veel zwarte handel gedreven.

In het algemeen is het onze indruk dat aan de ordelijkheid speciaal op de textielsector veel ontbroken heeft. Strikte controle was door de veelheid aan fabrieken en, vooral, aan handelaren en winkeliers nauwelijks mogelijk. Wat de fabrikanten betreft: door de inkrimping van de productie kwamen zij voor grote financiële moeilijkheden te staan; de verleiding was groot om profijtelijke Duitse orders voorrang te geven boven minder profijtelijke Nederlandse. Niet anders lag het bij de groot- en kleinhandel; de omzet daalde gevoelig, prijzen en winstpercentages lagen vast, menigeen meende

¹ A.v., p. 437. ² Daartoe waren in den lande 14 'molestmagazijnen' ingericht die per magazijn minstens tweeduizend daklozen onmiddellijk van de textielgoederen die het hoogst nodig waren, konden voorzien. ³ H. M. Hirschfeld: *Herinneringen uit de bezettingstijd*, p. 127. ⁴ Kunstzijden naaigaren was als regel nog wel te krijgen, de knopen werden daarentegen zo schaars dat de confectie-industrie van eind '43 af de confectie in ons land zonder knopen afleverde.